

Türkiye Emisyon Ticaret Sistemi Kapsamında Karbon Tahsisatlarının TMS/TFRS ve THP Kapsamında Muhasebeleştirilmesi ve Vergisel Boyutu*

Salih TUTAR**

ÖZET

Türkiye'de 7552 sayılı İklim Kanunu ile yasal zemine kavuşan Emisyon Ticaret Sistemi pilot uygulama döneminde karbon tahsisatlarının ücretsiz dağıtılmasını öngörmektedir. Ancak ücretsiz tahsis edilen tahsisatların nasıl sınıflandırılıp ölçüleceği konusunda bağlayıcı bir uygulama rehberi henüz mevcut değildir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye Emisyon Ticaret Sistemi (TR-ETS) kapsamında karbon tahsisatlarının nasıl sınıflandırılması ve muhasebeleştirilmesi gerektiğini normatif-kavramsal bir yaklaşımla tartışmaktır. Mevcut Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS) literatüründe baskın olan yaklaşım, tahsisatları TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar kapsamında maddi olmayan duran varlık olarak kaydetme yönündedir. Bu çalışmada, yıllık tahsis mekanizması, tahsisat miktarının her uygulama yılı başında yeniden belirlenmesi, miktarın kademeli olarak azaltılması ve uygulama dönemi sonunda geçersizleşmesi unsurlarından hareketle, literatürde kabul edilen hakim yaklaşımın yeniden değerlendirilmesi gerektiği ileri sürülmektedir. Bu doğrultuda tahsisatların ekonomik özü itibarıyla uyum yılı içinde tüketilen kısa vadeli varlık niteliği taşıdığı ve dönen varlık olarak sınıflandırılmasının daha tutarlı olabileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca TMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması'nda yer alan iki yaklaşımdan gelir yaklaşımının ücretsiz tahsisatların ekonomik özünü yansıtmakta yetersiz kaldığı, sermaye yaklaşımının ise bu tahsisatlar için kavramsal olarak daha uygun bir muhasebeleştirme esası oluşturduğu ileri sürülmektedir. Çalışmada ücretsiz tahsis, proje yoluyla kazanım, üretim sürecinde giderleştirme, yetersiz tahsisat halinde piyasadan alım, fazla tahsisat halinde piyasaya satım ve dönem sonu gelirleştirme senaryoları için vergisel boyutuyla birlikte değerlendirilen ayrıntılı yevmiye kayıtları sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Karbon Muhasebesi, Emisyon Ticaret Sistemi, TMS 20, 7552 Sayılı İklim Kanunu.

JEL Sınıflandırması: M41, M48, Q54, Q56, H25.

Accounting Treatment and Tax Dimension of Carbon Allowances Under The Turkish Emissions Trading System Within the Scope of TMS/TFRS and The Uniform Chart of Accounts

ABSTRACT

The Emissions Trading System, legally established in Türkiye by the Climate Law No. 7552, envisages the free distribution of carbon allowances during the pilot implementation period. However, a binding implementation guide on how to classify and measure these free allowances is not yet available. The aim of this study is to discuss, from a normative-conceptual perspective, how carbon allowances should be classified and accounted for within the scope of the Turkish Emissions Trading System (TR-ETS). The dominant approach in the current Turkish Accounting/Financial Reporting Standards (TMS/TFRS) literature is to record allowances as intangible assets under TMS 38 Intangible Assets. This study argues that the dominant approach accepted in the literature needs to be re-evaluated, based on the annual allocation mechanism, the re-determination of the allowance amount at the beginning of each implementation year, the gradual reduction of the amount, and its invalidation at the end of the implementation period. Accordingly, it is considered that allowances, by their economic essence, are short-term assets consumed within the implementation year, and that classifying them as current assets may be more consistent. Furthermore, the study argues that the income approach fails to capture the economic substance of freely allocated carbon allowances and therefore contends that the capital approach, one of the two approaches set out in IAS 20 Accounting for Government Grants and Disclosure of Government Assistance, provides a conceptually more appropriate basis for their recognition. The study presents detailed journal entries, along with their tax implications, for scenarios including free allocation, project acquisition, expense in the production process, purchase from the market in case of insufficient allocation, sale to the market in case of excess allocation, and income recognition at the end of the period.

Keywords: Carbon Accounting, Emissions Trading System, IAS 20, Climate Law No. 7552.

JEL Classification: M41, M48, Q54, Q56, H25.

* Makale Gönderim Tarihi:08.05.2026, Makale Kabul Tarihi:05.07.2026, Makale Türü: Araştırma Makalesi

** Dr. Öğr. Üyesi, Samsun Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik Bölümü, salih.tutar@samsun.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1248-6234

EXTENDED ABSTRACT**Purpose**

The Turkish Emissions Trading System (TR-ETS) was legally established through Climate Law No. 7552 in July 2025. The law provides for the free allocation of carbon allowances to covered installations during the pilot period. However, the Public Oversight, Accounting and Auditing Standards Authority (KGK) has not yet issued binding guidance on these allowances. It remains unclear how freely allocated allowances should be classified and measured under the Turkish Accounting and Financial Reporting Standards (TMS/TFRS), and their treatment within the national Uniform Chart of Accounts (THP) is still undefined. This regulatory gap becomes increasingly important as the system enters its operational phase.

This study pursues three related aims. First, it examines whether recognising freely allocated carbon allowances as intangible assets under IAS 38 reflects their economic substance. Second, it suggests that the annual allocation-and-surrender cycle of TR-ETS may point toward a current-asset classification. Third, it considers whether the capital approach under IAS 20 offers a more coherent basis than the income approach for freely allocated allowances.

Literature and Background

The international debate originates from IFRIC 3 Emission Rights. It was issued in 2004 and withdrawn in 2005. The withdrawal followed a measurement mismatch that arose when IAS 38, IAS 20 and IAS 37 were applied together. This mismatch created artificial volatility in the financial statements. A later IASB and FASB project sought to resolve the issue. That project was suspended in 2010, and the question has remained largely open. The 2024 statement of the European Securities and Markets Authority reflects this continuing uncertainty. It identified more than fifteen accounting treatments among EU ETS preparers and called for standard-setter intervention. The FASB 2024 proposal on environmental credits (Topic 818) and the IFRS Foundation Pollutant Pricing Mechanisms project point to renewed but still incomplete movement toward convergence.

The Turkish and international literatures share a common tendency. Freely allocated allowances are mostly treated as long-lived intangible assets under IAS 38. A minority view, expressed most clearly in earlier Turkish work, notes that greenhouse gas reporting follows an annual cycle. On this view, allowances may belong among current assets. Two further gaps remain largely open. The literature does not clearly explain how the cost of an allowance used in manufacturing should move through the production cost chain into the cost of goods sold. It also offers no systematic treatment of allowances bought from the market when the free allocation is not sufficient. The present study works within these gaps. It updates the current-asset argument for the period after Law No. 7552. It also extends the argument to production costing and to the problem of over-allocation and under-allocation.

Methodology

The study adopts a normative and conceptual research design rather than an empirical one. It draws on a doctrinal reading of the primary sources. These include the official texts of IAS 2, IAS 20 and IAS 38. They also include Climate Law No. 7552 and the draft TR-ETS Regulation. The tax framework covers the Tax Procedure Law No. 213, the Corporate Tax Law No. 5520 and the Value Added Tax Law No. 3065. The ESMA 2024 statement and the relevant domestic and international literature complete the source base. The regulatory analysis rests on three structural features of the draft TR-ETS Regulation. Allowances are allocated on the basis of each installation's annually verified activity level. The free allocation rate is reset before each period and reduced over time. Allowances remain valid only until the end of the implementation period, and unused allowances are then cancelled.

The study develops a series of illustrative journal entries. The example uses a hypothetical cement manufacturer covered by the pilot period. The entries address seven scenarios. These are free allocation from the state, credit acquisition through a project, and purchase from the market. They also include the transfer of the allowance cost through the production process into the cost of goods sold. The remaining scenarios are market purchases to cover allowance shortfalls, market sale in the case of a surplus, and period-end income recognition. Each scenario is discussed together with its value added tax and income tax effects. The entries use account codes from the KGK draft chart of accounts aligned with the financial reporting standards.

Findings

The study reports four main findings. First, the economic life of a freely allocated allowance does not normally exceed twelve months. The allowance is issued early in the compliance year. It is surrendered before year-end and cancelled at the close of the period. Carry-forward remains at the regulator's discretion. These features are difficult to reconcile with the long-term economic use assumed by IAS 38. The common practice of expensing the allowance on use, rather than amortising it, points to a consumption logic. This pattern is more consistent with the characteristics of a current asset. On this basis, classification within the other current assets group of the THP may represent the economic substance more faithfully. The inventory (IAS 2) and financial-instrument (IFRS 9) alternatives are also assessed. They appear less suitable for the general case of allowances held for compliance rather than for active trading.

Second, the capital approach under IAS 20 seems to offer a more consistent basis for freely allocated carbon allowances. Freely allocated allowances create no repayment obligation. They are not granted in exchange for any cost. They also do not represent earned income. Recognition through profit or loss would produce an artificial gross presentation. In that presentation the emission cost and the grant income would offset one another. The capital approach reduces this distortion and may portray the entity's position more clearly.

Third, the cost of allowances used in manufacturing can flow from general production overheads through work in process and finished goods into the cost of goods sold. In this route it is treated as an ordinary and tax-deductible cost of production. The accounting treatment changes once the free allocation has been exhausted. Additional allowances then have to be bought from the market. The study proposes that this excess cost be recognised separately as a legally non-deductible expense (KKEG). This proposal draws on an analogy with the abnormal production costs described in IAS 2. The incentive logic and the penal regime of the emissions trading system lend it further support.

Fourth, the seven worked journal-entry scenarios, presented with their tax effects, can serve as a practical reference for preparers and auditors across the allowance life cycle.

Conclusion and Implications

The study offers three contributions to the accounting literature. It reframes freely allocated carbon allowances as current assets rather than intangibles. It links the choice of the capital approach under IAS 20 to the specific structure of TR-ETS. It also develops a production-costing and tax treatment for over-allocation that rests on the abnormal-cost analogy. Taken together, these contributions contribute to improving the faithful representation of carbon allowances within financial reporting.

The study also puts forward four policy suggestions. The KGK could issue a principles-based application guide aligned with the IFRS Foundation work. Standardised sub-accounts could be introduced within the chart of accounts to support comparability across entities. The Ministry of Treasury and Finance could clarify, through a general communiqué, the asset nature, the valuation basis, the period-end procedures and the value added tax treatment of allowances. This clarification could also cover the status of the excess cost. A coordination mechanism could be set up among the relevant authorities to support consistent application.

The main limitation is that the normative and conceptual argument is not yet supported by empirical evidence. This limitation opens a clear direction for future research. Future research could address this limitation through a content analysis of carbon-related disclosures once the pilot period has ended. Such an analysis would focus on Turkish listed firms in carbon-intensive sectors. It would allow the conclusions to be tested and, where needed, revised. It would also allow the tax effects to be reassessed as the secondary legislation is finalised.

1. GİRİŞ

İklim değişikliğiyle mücadele politikalarının küresel ölçekte piyasa temelli mekanizmalara yönelmesi, Emisyon Ticaret Sistemi'ni (ETS) yalnızca çevresel bir politika aracı olmaktan çıkararak işletmeler için doğrudan finansal raporlama, vergilendirme ve maliyet yönetimi konusu hâline getirmiştir (Bora Kılınçarslan vd., 2022; Özdemir ve Köse, 2024). Türkiye, 2 Temmuz 2025 tarihinde kabul edilen ve 9 Temmuz 2025 tarihli ve 32951 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 7552 sayılı İklim Kanunu ile ETS'yi ilk

kez yasal bir zemine kavuşturmuştur. 22 Temmuz 2025 tarihinde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yayımlanan Türkiye Emisyon Ticaret Sistemi Yönetmeliği Taslağı, pilot uygulama dönemini (2026–2027) ve sonraki süreçleri ayrıntılı biçimde düzenlemiştir.

Bununla birlikte, devlet tarafından ücretsiz tahsis edilecek karbon tahsisatlarının Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları (TMS/IFRS) ile Tekdüzen Hesap Planı (THP) düzlemlerinde nasıl muhasebeleştirileceği konusunda Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından yayımlanmış bağlayıcı bir uygulama rehberi mevcut değildir. Uluslararası alanda 2004 yılında yayımlanan ve 2005 yılında ölçüm uyumsuzluğu gerekçesiyle geri çekilen Uluslararası Finansal Raporlama Yorum Komitesi (International Financial Reporting Interpretations Committee-IFRIC)'nin IFRIC 3 yorumu (ifrs.org, 2004), bu boşluğun daha önce de yaşandığını ve büyük ölçüde çözümsüz kaldığını göstermektedir. Avrupa Menkul Kıymetler ve Piyasalar Otoritesi (European Securities and Markets Authority-ESMA) tarafından 2024 yılında yayınlanan raporda, Avrupa Birliği ETS uygulayıcıları arasında çok sayıda farklı muhasebe uygulaması varyasyonunun paralel biçimde kullanıldığı ve bunların birkaç temel yaklaşım altında toplandığı belgelenmiştir.

Türkçe literatürde IFRIC 3 sonrası TMS/IFRS sisteminde tahsisatları çoğunlukla maddi olmayan duran varlık (260 Haklar) olarak ele alma eğilimi sergilemiştir. Bu yaklaşım, TMS 38'in tahsisatın "fiziki niteliği bulunmayan, tanımlanabilir parasal olmayan varlık" tanımına uyduğu tespitine dayanmaktadır (Çankaya ve Şeker, 2013; Durgut, 2015; Altınbay ve Golagan, 2016; Gürbüz vd., 2019; Bora Kılınçarslan vd., 2022; Özçelik Katkat, 2024; Dostsever ve Uçar, 2025). Onur (2020) tarafından TMS 20'nin örnek uygulamalarıyla geliştirilen değerlendirme, devlet teşviklerinin sermaye yaklaşımı ile bilançoda 549 Özel Fonlar veya 382 Alınan Devlet Teşvikleri hesaplarında izlenebileceğini göstermiştir. Dinç ve Yıldırım (2020) ise sermaye yaklaşımının kullanımının mevzuat iznine tabi olduğunu ve Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlar (KAYİK) statüsündeki firmaların TMS 20/paragraf 12 uyarınca gelir yaklaşımını uygulamakla yükümlü olduğunu vurgulamıştır.

Bu çalışmanın amacı, 7552 sayılı İklim Kanunu ile yasal zemine kavuşan Türkiye Emisyon Ticaret Sistemi (TR-ETS) kapsamında ücretsiz tahsis edilen karbon tahsisatlarının TMS/IFRS ve Tekdüzen Hesap Planı (THP) çerçevesinde nasıl sınıflandırılması ve

muhassebeleştirilmesi gerektiğini normatif-kavramsal bir yaklaşımla tartışmaktadır. Çalışmanın temel katkısı, anılan hakim yaklaşımın Türkiye Emisyon Ticaret Sistemi Yönetmelik Taslağı'nın yapısal özellikleri ışığında yeniden değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmesi ve bu doğrultuda alternatif bir kavramsal yaklaşım önermesidir. Türkiye Emisyon Ticaret Sistemi Yönetmelik Taslağı'na göre yıllık tahsis mekanizmasının, ücretsiz tahsisatların ekonomik ömrünü tipik bir uyum yılı (12 ay) ile sınırlandırdığı görülmektedir. Tahsisat miktarının her uygulama dönemi başında düzenleyici otorite tarafından yeniden belirlenmesi, miktarın kademeli azaltılması ve uygulama dönemi sonunda geçerliliğin sona ermesi (md. 15/1), TMS 38 kapsamında "uzun vadeli kullanım hakkı" tanımıyla bağdaşmamaktadır. Bu nedenle tahsisatların dönen varlık olarak sınıflandırılmasının, finansal tabloların ihtiyaca uygunluk ve gerçeği temsil niteliklerini güçlendirebileceği değerlendirilmektedir.

Çalışmanın ikinci katkısı, TMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi standardındaki iki yaklaşımdan sermaye yaklaşımının karbon tahsisatlarının ekonomik özüyle teorik olarak daha tutarlı bir çerçeve sunabileceğini tartışmasıdır. Tahsisatlar geri ödeme yükümlülüğü doğurmamakta, herhangi bir maliyet karşılığında değil zorunlu uyumun finansmanı için verilmekte ve TMS 20/paragraf 14'te tarif edilen biçimde "kazanılmış bir gelir niteliği" taşımamaktadır. Bu çerçevede çalışma, gelir yaklaşımının bu tahsisatların ekonomik özünü yansıtmakta yetersiz kaldığını göstererek, ücretsiz tahsis edilen karbon tahsisatları için sermaye yaklaşımının benimsenmesini önermektedir.

Çalışmanın bir diğer katkısı ise, üretim işletmelerinde tahsisat kullanım maliyetinin üretim sürecinden geçerek mamul maliyetleri hesabına aktarılmasının, ancak tahsisatların yetersiz kalması durumunda piyasadan satın alınan ek tahsisatların TMS 2/paragraf 16 da tanımlanan "normalin üstünde gerçekleşen üretim maliyetleri" mantığıyla giderleştirilmesinin teorik olarak daha uygun bir yaklaşım olacağını önermesidir. Ayrıca vergisel açıdan, söz konusu maliyetin kanunen kabul edilmeyen gider (KKEG) statüsünde değerlendirilebileceği tartışılmaktadır. Çalışma kapsamında yanıtlandırılmaya çalışılan sorular şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Devlet tarafından ücretsiz tahsis edilen karbon tahsisatlarının TMS 38 kapsamında maddi olmayan duran varlık olarak sınıflandırılması, ekonomik özleri açısından tutarlı mıdır?

- 2- Tahsisatların THP'de dönen varlık olarak izlenmesinin teorik ve pratik gerekçeleri nelerdir?
- 3- TMS 20 kapsamındaki gelir ve sermaye yaklaşımları karbon tahsisatlarına uygulandığında hangi finansal raporlama sonuçlarını doğurur ve hangisi tahsisatların ekonomik özülle daha tutarlıdır?
- 4- Devlet tahsisatı, proje kazanımı, üretim aşamasında giderleştirme, piyasa alımı, piyasa satışı ve gelirleştirme senaryolarında uygulanabilir bir yevmiye kayıt yapısı, Vergi Usul Kanunu (VUK) ve katma değer vergisi (KDV) boyutuyla birlikte nasıl tasarlanmalıdır?

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Karbon tahsisatlarının muhasebeleştirilmesine ilişkin uluslararası literatürün başlangıç noktası, 2004 yılında yayımlanan ve 2005 yılında geri çekilen IFRIC 3 "Emisyon Hakları (Emission Rights)" yorumudur (IASB, ifrs.org, 2004). IFRIC 3, üç ayaklı bir yaklaşım önermiştir. Bunlardan ilki, tahsisatların maddi olmayan duran varlık olarak IAS 38 (Uluslararası Finansal Raporlama Standartları, Maddi Olmayan Varlıklar) kapsamında muhasebeleştirilmesi gerektiğidir. İkincisi ücretsiz tahsis edilen tahsisatlar için karşılık olarak IAS 20 (Uluslararası Finansal Raporlama Standartları, Devlet Hibelerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması) kapsamında devlet teşviki yükümlülüğü tanınmalıdır. Ayrıca emisyon teslim yükümlülüğü IAS 37 (Uluslararası Finansal Raporlama Standartları, Karşılıklar, Şartlı Yükümlülükler ve Şartlı Varlıklar) kapsamında karşılık olarak ayrılmalıdır. Yorumun geri çekilmesinin temel gerekçesi, üç farklı standardın birlikte uygulanması durumunda ölçüm esasları arasındaki uyumsuzluktur. Özellikle tahsisatın maliyet modeliyle ölçülmesine karşın, yükümlülüğün piyasa fiyatıyla ölçülmesi finansal tablolarda yapay volatilité oluşmasına neden olmaktadır. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board-IASB) ile Amerikan Finansal Muhasebe Standartları Kurulu'nun (Financial Accounting Standards Board-FASB) bu sorunu çözmek üzere başlattığı ortak proje 2010 yılında zaman ve kaynak kısıtları gerekçesiyle askıya alınmıştır.

Bebbington ve Larrinaga-González (2008), karbon muhasebesinin yalnızca teknik bir ölçüm meselesi olmadığını, aynı zamanda çevresel etik ve kurumsal raporlama boyutu taşıdığını belirtmiştir. Cook (2009), emisyon haklarının bedelsiz faaliyetten piyasa işlemlerine

evrildiği tespitini yaparak bu hakların işletmenin normal faaliyetinin ürünü değil düzenleyici bir koşulu olduğunu savunmuştur. Veith ve arkadaşları (2009), Avrupa enerji sektörü üzerinden yaptıkları sermaye piyasası analizinde, IFRIC 3 yaklaşımının geri çekilmesinin firmaların borsa değerleri üzerinde anlamlı bir etki yarattığını göstermiştir. Romic (2010), karbon bilgilerinin finansal tablolara aktarımına yönelik muhasebe yaklaşımlarını IFRIC 3 yaklaşımı, kalan değer yaklaşımı ve net yükümlülük yaklaşımı olarak sınıflandırarak bu üç yaklaşımın hesaplar üzerindeki etkisini örnek olay üzerinden göstermiştir. Sergiyenko (2010), emisyon haklarının maddi olmayan varlık mı, gider mi yoksa farklı bir şey mi olduğu sorusunu tartışırken, yalnızca aktif ticaret amacıyla tutulanların stok olarak değerlendirilebileceğini, bunun da istisnai bir durum olduğunu vurgulamıştır. Haupt ve Ismer (2011), emisyon ticareti sistemlerinin UFRS altında muhasebeleştirilmesinin gerçek ve adil bir görünüm sunması için brüt yaklaşımın tercih edilmesi gerektiğini savunmuştur.

ESMA (2024) raporu, AB ETS uygulayıcılarının karbon emisyonlarının muhasebeleştirilmesinde aşağıda listelenen dört temel yaklaşım altında toplandığı ifade edilmiştir:

- Maddi olmayan duran varlık ile maliyet modeli yaklaşımı,
- Maddi olmayan duran varlık, gerçeğe uygun değer ile ertelenmiş gelir yaklaşımı
- Net yükümlülük yaklaşımı,
- Yeniden değerlendirme modeli.

Rapor, uygulamalar arasındaki bu çeşitliliğin karşılaştırılabilirliği zayıflattığını ve standart düzenleyicilerinin müdahalesini gerektirdiğini açıkça ortaya koymuştur.

FASB tarafından 2024 yılında yayımlanan "Topic 818 Environmental Credits and Environmental Credit Obligations" taslağı, ABD muhasebe ortamında karbon kredilerine özgü ilk kapsamlı standardizasyon girişimi niteliğindedir. Taslak, niyet temelli (intent-based) bir yaklaşım benimseyerek tahsisatın elde tutma amacına göre farklı muhasebe sonuçları doğurabileceğini öngörmektedir. Bedi ve Singh (2024), gelişmekte olan ekonomilerde paydaş baskısının karbon açıklamaları üzerindeki etkisini araştıran çalışmalarında, karbon raporlamasının kurumsal yönetim üzerindeki etkilerini sosyal sorumluluk perspektifinden değerlendirmiştir. Chow ve arkadaşları (2025) tarafından hazırlanan raporda ise, küresel düzeyde uyumlu tek bir standart oluşturulmasının gerekliliğini vurgulayarak IASB'nin

Pollutant Pricing Mechanisms (PPM) projesini 2027–2031 gündem danışmasında önceliklendirmesini önermiştir.

Türkiye’deki karbon muhasebesi konusundaki çalışmalara bakıldığında konuya IFRIC 3 ve TMS 20 kapsamında ele alan çalışmalar bulunmaktadır. Ayrıca hangi hesap grubunda yer alması gerektiğine yönelik çalışmalara da rastlanmaktadır. IFRIC 3 kapsamında yapılan çalışmalarda, araştırmacılar emisyon haklarının muhasebeleştirilmesi ve sonraki ölçümünde maliyet ile yeniden değerlendirme yöntemlerinin finansal tablolara etkisini çeşitli açılardan ele almışlardır. Öker ve Adıgüzel (2013), zorunlu ve gönüllü karbon piyasalarında IFRIC 3 yaklaşımına göre işletmenin karbon tahsisatlarını maliyet veya yeniden değerlendirme yöntemiyle ölçmesi durumunda nasıl raporlama yapılması gerektiğini örnek olaylar üzerinden incelemiş; Elitaş ve arkadaşları (2014) ise aynı yöntemleri karşılaştırarak Türkiye Tekdüzen Hesap Planı'nda boş bulunan hesap kodlarının kullanımıyla bir öneri yapısı geliştirmiştir. Durgut (2015) ile Altınbay ve Golagan (2016), IFRIC 3 yaklaşımını esas alarak emisyon haklarının ilk muhasebeleştirme ile sonraki ölçüm aşamalarında her iki modeli örnek olaylar üzerinden karşılaştırmış; Bora Kılınçarslan ve arkadaşları (2022) ise Türkiye Muhasebe Standartları çerçevesinde kapsamlı bir değerlendirme sunarak IFRIC 3 modellerinin finansal tablolara etkisini ortaya koymuş ve spekülasyon amaçlı tutumlar için TFRS 9'un ancak türev işlemler veya aktif ticaret portföyü bağlamında düşünülebileceğini belirtmişlerdir.

Dinç ve Yıldırım (2020), TMS 20 kapsamında sermaye ve gelir yaklaşımlarının uygulanmasını analiz ederek sermaye yaklaşımının kullanımının mevzuat iznine tabi olduğunu vurgulamıştır. Onur (2020), TMS 20'nin örnek uygulamalarıyla devlet teşviklerinin sermaye yaklaşımı çerçevesinde 549 Özel Fonlar hesabında izlenebileceğini, gelir yaklaşımı çerçevesinde ise 602 Diğer Gelirler veya 649 Diğer Olağan Gelir ve Kârlar hesaplarında muhasebeleştirilebileceğini göstermiştir.

Literatürde çoğunlukla karbon tahsisatlarının maddi olmayan duran varlık olarak ele alınabileceğini söyleyen çalışmalarda yoğunluk bulunmaktadır. Uyar ve Cengiz (2011), emisyon ticareti yapan bir işletmenin satın aldığı emisyon haklarını doğrudan maddi olmayan duran varlık olarak kabul ederek muhasebeleştirmiştir. Karakoç (2012), karbon emisyon muhasebesine ilişkin kapsamlı bir teorik çerçeve sunarak, emisyon haklarının Vergi Usul Kanunu'nun 70. maddesinde sayılan "arama, işletme ve imtiyaz hakları ve ruhsatları"

kapsamında maddi olmayan duran varlık olarak değerlendirilebileceğini ileri sürmüştür. Çankaya ve Şeker (2013), tahsisatın muhasebeleştirilme biçiminin işletmenin faaliyet konusuna bağlı olduğunu savunarak, karbon sertifikası alım-satımını ana faaliyet konusu edinen işletmelerde stok, diğer işletmelerde ise aktif geçici hesaplar yanında maddi olmayan duran varlık şeklinde alternatifler önermişlerdir. Dostsever ve Uçar (2025), 7552 sayılı Kanun sonrası dönemde Tekdüzen Hesap Planı çerçevesinde 260 Haklar hesabının kullanımını önermiştir.

Konuyla ilgili diğer çalışmalarda, araştırmacılar karbon sertifikalarının muhasebeleştirilmesinden politika önerilerine kadar geniş bir yelpazede incelemeler yapmışlardır. Gürbüz ve arkadaşları (2019), karbon sertifikalarının tahsisat, proje ve ticaret yoluyla elde edilmesi ile satımına ilişkin muhasebe kayıtlarını örneklerle açıklamış; Öktem (2020) ise sera gazı emisyonlarının raporlanması sürecinin bir yıllık dönemi kapsadığı tespitinden hareketle bilançoda "Dönen Varlıklar" hesabında izlenmesinin uygun olacağını savunmuştur. Ubay ve Bilgici (2021), karbon fiyatlandırmasında emisyon ticaret sisteminin (ETS) önemini vurgulayarak Türkiye'nin Avrupa Birliği sürecindeki uyum gerekliliklerini değerlendirmiştir. Kestane ve Sezgin (2022), Türkiye'de karbon emisyonu açıklamalarının belirleyicilerini ampirik olarak test ederken; Karcıoğlu ve Öztürk (2023), iklim değişikliği muhasebesi alanındaki araştırmaların bibliyometrik analizini yaparak Türkiye literatürünün gelişim seyrini belgelemiştir. Özçelik Katkat (2024), dünya genelinde karbon fiyatlandırmasına ilişkin farklı yaklaşımların karbon kaçağı riskini beraberinde getirdiğini belirterek, Türkiye'nin ETS düzenlemesinden olumsuz etkilenmemesi için Avrupa Birliği standartlarıyla uyumlu bir fiyatlandırma sisteminin ivedilikle hayata geçirilmesi gerektiğini savunmuş; Özdemir ve Köse (2024) ise karbon vergisi, ETS ve sınırda karbon düzenlemesini Türkiye perspektifinden değerlendirerek kapsamlı politika önerileri sunmuştur. Son olarak Tağtekin (2026), 7552 sayılı Kanun kapsamında karbon sertifikasının bankalarda muhasebeleştirilmesi ve teminat olarak değerlendirilmesi üzerine odaklanarak, getirilen teminat yasağının finansal araç teorisi açısından sonuçlarını tartışmıştır.

Mevcut literatürün analitik incelemesi üç temel bulguya işaret etmektedir. Birincisi, hem Türkçe hem de uluslararası literatürde baskın eğilim, ücretsiz tahsis edilen karbon tahsisatlarının maddi olmayan duran varlık olarak sınıflandırılması yönündedir. İkincisi, görüş

ayrılığı esas olarak ölçüm modeli (maliyet ve yeniden değerlendirme), TMS 20 kapsamında benimsenecek yaklaşım (sermaye ve gelir yaklaşımı) ve tahsisatın ekonomik ömrü konularında yoğunlaşmaktadır. Üçüncüsü, literatürde devam eden boşluk üretim sürecinde tahsisat kullanımının maliyet zincirine aktarımı, aşım maliyetinin vergisel niteliği ve TR-ETS Yönetmelik Taslağı'nın yıllık tahsisat mekanizmasının varlık sınıflandırması üzerindeki etkisi alanlarındadır. Bu çalışma, üçüncü boşluğa odaklanarak hakim yaklaşımı sorgulayan bir kavramsal okuma sunmaktadır.

3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: TR-ETS VE TAHSİSAT MEKANİZMASI

3.1. Metodoloji

Çalışmada normatif-kavramsal bir araştırma stratejisi izlenmiştir. Bu strateji dört aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama, 7552 sayılı İklim Kanunu, TR-ETS Yönetmelik Taslağı, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu metinleri ile Gelir İdaresi Başkanlığı'nın ilgili özelgeleri sistematik olarak incelendiği belge analizinden oluşmaktadır. İkinci aşamada, TMS 1, TMS 2, TMS 20, TMS 32, TMS 38 ve TFRS 9'un resmî metinleri, IFRIC 3 yorumu ile FASB Topic 818 taslağı incelenmiştir. Üçüncü aşamada, ESMA (2024) raporu ve Chow ve arkadaşları (2025) tarafından hazırlanan ACCA (Association of Chartered Certified Accountants) raporu çerçevesinde uluslararası uygulama çeşitliliği ile Türkiye uygulaması arasında karşılaştırmalı normatif değerlendirmeler gerçekleştirilmiştir. Dördüncü aşamada ise kavramsal muhasebe yaklaşımı uygulanmıştır. Mevcut standartların ekonomik öz, ihtiyaca uygunluk ve gerçeği temsil ilkeleri ışığında yorumlanması yoluyla varlık sınıflandırması, devlet teşviki yaklaşımı ve aşım maliyeti rejimi konularında yorum niteliğinde öneriler geliştirilmiştir.

3.2. ETS'nin İşleyişi ve Tahsisat Tanımı

Emisyon Ticaret Sistemi, düzenleyici otoritenin belirli sektörlerdeki toplam sera gazı salımı üzerinde bir üst sınır (cap) belirlemesi ve bu sınır dahilinde işletmelere tahsisat (allowance) dağıtması esasına dayanmaktadır (ICAP, 2024). Her tahsisat, bir ton karbondioksit eşdeğeri (tCO₂e) salım hakkını temsil eder ve sistemin piyasa tabanlı işleyişi gereği alınıp satılabilir niteliktedir. Sistem, emisyonlarını atanan tahsisatlardan az tutan işletmelere fazla tahsisatlarını piyasada satma; atanan tahsisatlardan fazla emisyon yapan

işletmelere ise eksik tahsisatları piyasadan satın alma seçenekleri sunmaktadır (Bora Kılınçarslan vd., 2022; Ubay ve Bilgici, 2021). Böylece karbonun ekonomik bir maliyeti olduğu açık biçimde görünür kılınır ve azaltım, en düşük marjinal maliyetle yapılabilecek yerlere yönlendirilir (Cook, 2009).

7552 sayılı İklim Kanunu'nun 7. maddesi tahsisatı *"bir ton karbondioksit eşdeğerinde sera gazı salım hakkını ifade eden, misli, devredilebilir ve kaydi ortamda ihraç edilen bir hak"* olarak tanımlamıştır (İklim Kanunu, 2025). Sistemin piyasa işletmecisi olarak Enerji Piyasaları İşletme A.Ş. (EPIAŞ) görevlendirilmiş ve politika koordinasyonu İklim Değişikliği Başkanlığı'na bırakılmıştır. EPIAŞ tahsisat işlemlerinin yürütülmesi, piyasa faaliyetlerinin düzenlenmesi, denetlenmesi ve merkezi uzlaştırma kuruluşu olarak mali mutabakatın sağlanmasından sorumludur (EPIAŞ, t.y.; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2025).

3.3. TR-ETS Yönetmelik Taslağı'nda Ücretsiz Tahsisatın Hukuki Yapısı

TR-ETS Yönetmelik Taslağı (m. 13–16) ücretsiz tahsisat mekanizmasını üç kritik unsurla şekillendirmektedir. Birincisi, tahsisatlar her bir alt tesis için yıllık doğrulanmış faaliyet seviyesi dikkate alınarak dağıtılır (m. 13/5). Bu hüküm, tahsisat miktarının her yıl yeniden hesaplanan dinamik bir parametre olduğu anlamına geldiğinden sabit, devredilebilir ve süreklilik arz eden bir hak değildir.

İkincisi, ücretsiz tahsisat oranı her uygulama dönemi başlamadan önce Başkanlık'ça yayımlanan usul ve esaslara göre belirlenir (m. 13/7) ve bir uygulama dönemi içinde alt dönemler belirlenerek farklı sistem yıllarında farklı ücretsiz tahsisat oranı uygulanabilir. Bu hüküm, AB ETS'sinde olduğu gibi ücretsiz tahsisat oranının kademeli olarak azaltılacağını ve nihai olarak açık artırma yöntemine geçileceğini öngörmektedir.

Üçüncüsü ve en kritik olarak, tahsisatlar *"İşlem Kayıt Sisteminde ihraç edildikleri tarihten itibaren ilgili uygulama dönemi sonuna kadar geçerlidir"* (m. 15/1) ve geçerliliğini kaybeden tahsisatlar İşlem Kayıt Sistemi üzerinden iptal edilir (m. 15/2). Sonraki uygulama dönemine devir ise sınırlı koşullarda Başkanlık takdirindedir (m. 19/3). İşletmeler teslim yükümlülüklerini yükümlülük yılının Kasım ayı son iş gününe kadar İşlem Kayıt Sistemi

üzerinden yerine getirir (m. 16/1) ve yerine getirilmemesi durumunda eksik kalan her bir tahsisat için piyasa fiyatının iki katı tutarında idari para cezası uygulanır.

Bu hükümler bir arada değerlendirildiğinde, ücretsiz tahsis edilen karbon tahsisatının ekonomik ömrü tipik olarak 12 ayı aşmamaktadır. Tahsisat Ocak'ta ihraç edilir, Kasım'da teslim yükümlülüğüne konu edilir ve ilgili uygulama dönemi sonunda geçersizleşir. Üstelik tahsisat miktarının kademeli olarak azaltılması, sonraki yıla devir ihtimalini de pratik olarak ortadan kaldırmaktadır. Bu yapısal özellikler, çalışmanın savunduğu dönen varlık yaklaşımının temel gerekçesini oluşturmaktadır.

3.4. Vergi Mevzuatı Karşısında Tahsisat: VUK ve KDV Çerçevesi

Türkiye'de 213 sayılı Vergi Usul Kanunu (VUK) çerçevesinde karbon tahsisat ve kredilerinin iktisadi kıymet niteliği, değerlendirme ölçüsü ve dönem sonu envanter işlemleri özel bir tebliğ ile düzenlenmemiştir. Genel hükümler çerçevesinde değerlendirildiğinde, satın alınan karbon kredilerinin VUK'un 269. maddesi uyarınca maliyet bedeli ile değerlendirilmesi gerekmektedir. Karakoç (2012), emisyon haklarının VUK'un 70. maddesinde sayılan haklar "arama, işletme ve imtiyaz hakları ve ruhsatları, ihtira beratı, alametifarika, marka" arasında değerlendirilebileceğini öne sürmüştür. Ancak ücretsiz tahsis edilen tahsisatın iktisadi kıymet sınıflandırması açıkça düzenlenmediğinden bu konuda Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından bir Genel Tebliğ yayımlanması beklenmektedir.

Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK) açısından, ücretsiz tahsis edilen tahsisatın gelirleştirildiği dönemde elde edilen tutar ticari kazancın bir unsuru olarak vergilendirilmektedir. Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın 26.09.2014 tarihli özelgesi (KOSGEB hibesine ilişkin), benzer mantıkla, devlet tarafından sağlanan hibe destek tutarlarının ticari kazancın bir unsuru olarak kurum kazancına dahil edilmesi gerektiğini hükme bağlamıştır. Bu yorum, karbon tahsisatları için de uygulanabilir niteliktedir. Tahsisat satışından doğan kazanç da ticari kazançtır; Gelir İdaresi Başkanlığı'nın 12.06.2025 tarih ve E-84974990-130[İ-11-2022/112] sayılı özelgesinde, karbon sertifikası satışından elde edilen kazancın KVK'nın 10/1-(ğ) bendi kapsamında yurt dışına verilen hizmet kazancı indiriminden yararlanamayacağı açıkça hükme bağlanmıştır (Gelir İdaresi Başkanlığı, t.y.).

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu (KDVK) açısından, karbon sertifikası alım-satım işlemleri Kanun'un 1/1 maddesi kapsamında ticari faaliyet çerçevesinde yapılan teslim ve hizmet niteliğinde olup yurt içi işlemlerde genel oran üzerinden KDV'ye tabi olmalıdır. Devletten ücretsiz alınan tahsisat için ise bir teslim veya hizmet ifası söz konusu olmadığından KDV doğmayacaktır. Ancak karbon tahsisatlarının kullanımı ve satımına ilişkin netliğin ikincil mevzuatla sağlanması beklenmektedir.

3.5. Anormal Fire Analojisi ve KKEG Gerekçesi

Bu çalışmada yorum niteliğinde bir öneri olarak devletten ücretsiz tahsis edilen tahsisatlar bittikten sonra piyasadan satın alınan ek tahsisatların 659 Diğer Faaliyetlerden Çeşitli Gider ve Zararlar (-) hesabında izlenmesi ve vergi muhasebesi açısından kanunen kabul edilmeyen gider (KKEG) statüsünde değerlendirilmesi yaklaşımı ileri sürülerek tartışmaya açılmaktadır. Mevcut mevzuatta bu konuda açık bir dayanak bulunmadığından, söz konusu yaklaşım bir kesin hüküm değil, kavramsal bir yorum önerisi olarak sunulmaktadır. Söz konusu yorum önerisinin teorik temeli, TMS 2 ve VUK arasında kurulan yapısal bir analojiye dayanmaktadır. Analojinin sınırları ve normatif geçerliliği ileride yapılacak düzenlemelerle ve vergi yargısı uygulamaları ile test edilmeye açıktır.

Birinci dayanak: TMS 2/paragraf 16, "normalin üstünde gerçekleşen, ilk madde ve malzeme (fire ve kayıplar), işçilik ve diğer üretim maliyetleri" kalemlerinin stok maliyetine alınmadığını ve oluştukları dönemin gideri olarak kabul edildiğini açıkça hükme bağlamıştır. Devlet, işletmeye yıllık üretim faaliyet seviyesi dikkate alınarak hesaplanmış bir tahsisat miktarı vermektedir (TR-ETS Yönetmelik Taslağı m. 13/5). İşletmenin bu tahsisatı aşan emisyon yapması, ekonomik ölçüde "normalin üstünde gerçekleşen üretim maliyeti" yaratmaktadır. Zira normal üretim koşullarında işletme tahsis edilen miktarla yetinebilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, açık pozisyon için satın alınan tahsisatın maliyeti olağan üretim maliyeti değil olağanüstü/anormal bir maliyet kalemidir.

İkinci dayanak: Anormal fire ile yapısal benzerlik. Türk muhasebe ve vergi pratiğinde anormal fire (örneğin yüksek fire oranı aşımı, üretim hatasından kaynaklanan zayıt), normal fire oranını aşan tutar bakımından KKEG statüsünde değerlendirilir. Karbon tahsisat aşımı da yapısal olarak benzer bir anomali yaratmaktadır. İşletme, kendisine tahsis edilen "karbon

bütçesini" aşmıştır ve bu aşımın maliyetini piyasadan tahsisat satın alarak kapatmak zorundadır. İşletmenin daha temiz teknolojilere yatırım yapması, üretim sürecini optimize etmesi ya da emisyon azaltıcı projeler yürütmesi durumunda bu maliyete katlanması gerekmeyeceğinden bu maliyet, tasarruf edilebilir, önlenebilir nitelikte bir aşım maliyetidir.

Üçüncü dayanak: Vergi politikası ve teşvik tutarlılığı. Devletin işletmeye ücretsiz tahsis verdiği bir sistemde, işletmenin bu tahsisi aşan emisyonunu yine devletin vergi indiriminden faydalanarak finanse edebilmesi, ETS sisteminin emisyon azaltım amacıyla çalışmaktadır. KKEG statüsü, fiilen aşım yapan işletmelerin tam vergi yüküyle karşılaşmasını sağlayarak ETS'nin caydırıcı işlevini güçlendirir. Bu argüman, KVK m. 11/d'de düzenlenen "sözleşmelerde ceza şartı olarak konulan tazminatlar hariç olmak üzere kurumun kendisinin, ortaklarının, yöneticilerinin ve çalışanlarının suçlarından doğan maddî ve manevî zarar tazminat giderleri"nin kabul edilmemesi mantığıyla uyumludur. Aşım maliyeti de fiilen kurumun emisyon yönetim başarısızlığından doğan bir tazminat niteliği taşımaktadır.

Dördüncü dayanak: 7552 sayılı Kanun'un cezai yaptırım rejimi. Kanun'un m. 14 hükümleri, tahsisat teslim yükümlülüğünü yerine getirmeyen işletmelere eksik kalan her bir tahsisat için piyasa fiyatının iki katı tutarında idari para cezası öngörmektedir. Bu yapısal düzenleme, aşımı bizzat "yaptırıma tabi bir aksaklık" olarak konumlandırmaktadır. Aşımı kapatmak için piyasadan satın alınan tahsisatların maliyeti, idari para cezasıyla aynı vergi rejimine tabi olmalıdır. İdari para cezaları zaten KVK ve VUK uygulamalarında KKEG olarak değerlendirildiğinden, aşım maliyeti de aynı statüye tabi olmalıdır.

Bu dört dayanak ışığında, devletten ücretsiz alınan tahsisatlar bittikten sonra piyasadan alınan ek tahsisatların hem muhasebe hem vergi rejimi açısından olağan üretim maliyetinden ayrıştırılmasının değerlendirilmesi önerilmektedir. Söz konusu öneri, mevzuatta açık bir dayanağı bulunmayan bir yorum çerçevesi olarak okunmalı; düzenleyici otoritenin (KGK ve Hazine ve Maliye Bakanlığı) bu konuda yayımlayacağı ikincil mevzuat ile yeniden değerlendirilmelidir. Bu çerçevede, 659 Diğer Faaliyetlerden Çeşitli Gider ve Zararlar (-) hesabının söz konusu ayrımı sağlamak için işlevsel bir alternatif sunabileceği değerlendirilmektedir. Önerilen yaklaşım, TMS 2/paragraf 16(a) ile yapısal bir analogi kurması ve ETS'nin emisyon azaltım hedefleriyle uyumlu görünmesi bakımından tartışmaya

değer bir yorum çerçevesi sunmakla birlikte nihai kabulü, ilgili düzenleyici otoritelerin yorum ve görüşlerine bağlıdır.

4. TMS/IFRS ÇERÇEVESİNDE SINIFLANDIRMA TARTIŞMASI

4.1. TMS 38 Yaklaşımı

TMS 38/paragraf 8’de maddi olmayan duran varlık "fiziki niteliği bulunmayan, tanımlanabilir nitelikteki parasal olmayan varlık" olarak tanımlamaktadır (KGK, 2017c). İlk bakışta karbon tahsisatları fiziki bir biçimlerinin olmaması, hukuken tanımlanabilir olması ve parasal nitelikte olmaması sebebiyle bu tanıma uymaktadır. IFRIC 3 yorumu da geri çekilmeden önce bu yaklaşımı açıkça desteklemiştir (ifrs.org, 2004; Bora Kılınçarslan vd., 2022).

Ancak TMS 38’in sınıflandırma tercihi yalnızca tanımsal benzerliğe değil, varlığın kullanım ufkuna da bağlıdır. TMS 1/paragraf 66, dönen varlık tanımını *"işletmenin normal faaliyet döngüsü içinde paraya çevrilmesi veya tüketilmesi beklenen, raporlama döneminden sonra on iki ay içinde paraya çevrilmesi beklenen ya da satılmak veya tüketilmek üzere elde tutulan varlıklar"* şeklinde ortaya koymaktadır (KGK, 2018). Karbon tahsisatları bu tanımın özünü tam olarak karşılamaktadır:

- Yıllık tüketim: Tahsisat, ihraç edildiği uygulama yılı içinde teslim yükümlülüğüne konu edilerek tüketilir.
- Uygulama dönemi sonunda iptal: TR-ETS Yönetmelik Taslağı m. 15/2 uyarınca dönem sonunda kullanılmayan tahsisatlar İşlem Kayıt Sistemi üzerinden iptal edilir.
- Devir kısıtı: Devretme Başkanlık takdirinde olduğundan, işletme tarafından "süreklilik arz eden" bir hak olarak değerlendirilemez.

Bu üç unsur bir arada, TMS 38'deki "uzun süreli ekonomik fayda sağlama" beklentisini ortadan kaldırmaktadır. Cook (2009) emisyon haklarının normal işletme faaliyetinin ürünü değil, düzenleyici bir koşulu olduğunu vurgulamıştır. Bu nitelendirme, tahsisatın kullanımının üretim sürecinin yıllık döngüsüne bağlı olduğunu ve işletmenin uzun vadeli bir varlık üzerinde kontrol kurmadığını göstermektedir. Ayrıca, TMS 38 yaklaşımı

benimsendiğinde itfa sorunu doğmaktadır. Tahsisatın faydalı ömrü 12 ay olmasına rağmen, uygulamada itfa yerine kullanım anında giderleştirme yapılması, varlığın aslında stok benzeri bir tüketim mantığı taşıdığını teyit etmektedir.

4.2. TMS 2 Yaklaşımı

TMS 2/paragraf 6. stokları "olağan iş akışı içinde satılmak üzere elde tutulan, satılmak üzere üretilmekte olan veya üretim ya da hizmet sürecinde kullanılacak hammadde ve malzemeler" olarak tanımlamaktadır. Karbon tahsisatları bu üç kategorinin hiçbirine doğal olarak girmez. Tahsisat işletme tarafından satılmak üzere üretilmemekle birlikte üretim sürecinin doğrudan girdisi olan bir hammadde de olmamaktadır.

TMS 2/paragraf 3(b), emtia ticareti yapan aracılar (broker-trader) için bir istisna tanımakta ve bu araçların stoklarını "satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer" üzerinden ölçmesine izin vermektedir (KGK, 2017a). Ancak bu istisna, ETS kapsamına giren imalat ve enerji sektörü işletmelerinin tahsisatları için uygulanabilir değildir. Nitekim bu işletmeler tahsisatı kâr amaçlı alım-satım için değil, kendi emisyon yükümlülüklerini yerine getirmek için elinde tutmaktadır. Sergiyenko (2010) ve Bora Kılınçarslan vd. (2022), yalnızca aktif ticaret amacıyla tutulan tahsisatların stok olarak değerlendirilebileceğini ve bunun istisnai bir durum olduğunu açıkça belirtmiştir. Karbon-nötr beton üretiminde karbon kredilerinin ürün karakteristiğini oluşturan bir girdi hâline gelmesi de TMS 2 uygulaması için ileri sürülen bir başka istisnadır (Cook, 2009). Ancak bu, çalışmamızın odaklandığı genel ETS kapsamına giren uyum amaçlı tahsisat kullanımı için geçerli değildir.

4.3. TFRS 9 Finansal Araç Yaklaşımı

TFRS 9 ve TMS 32 çerçevesinde finansal varlık, "nakit, başka bir işletmenin özkaynağına dayalı bir araç ya da sözleşmeden doğan, başka bir işletmeden nakit veya finansal varlık alma hakkı" olarak tanımlanmaktadır. Tahsisat, sahibine başka bir işletmeden nakit talep etme hakkı vermemekle birlikte düzenleyici bir hak ve idari bir izin niteliği taşımaktadır. Bora Kılınçarslan vd. (2022), spot tahsisatların TFRS 9'un kapsamı dışında kaldığını ifade etmişlerdir. Ancak tahsisat üzerine yazılan vadeli, opsiyon veya takas (swap) sözleşmelerinin türev finansal araç olarak TFRS 9 madde 4.1 kapsamında

değerlendirilebileceği vurgulanmıştır. Bu nedenle TFRS 9, çalışmamızın odaklandığı ücretsiz tahsis edilen spot tahsisatlar için uygulanabilir bir çerçeve sunmamaktadır.

Üç alternatifin de eleştirel değerlendirmesi sonrası ortaya çıkan tablo, TR-ETS pilot uygulama dönemi koşullarında dönen varlık olarak sınıflandırmanın tahsisatın ekonomik özüne en yakın olduğunu göstermektedir. Bu pozisyon, Öktem (2020) tarafından yapılan çalışmada da savunulmuş ve sera gazı emisyonlarının raporlanması süreci bir yıllık dönemi kapsadığından bilançoda Dönen Varlıklar grubunda izlenmesi uygun olacağı ifade edilmiştir. Çankaya ve Şeker (2013) de ana faaliyet konusu karbon ticareti olmayan işletmelerde dönen varlık sınıfı içinde yer alan aktif geçici hesapların kullanılabileceğini belirtmiştir. Aşağıdaki tablo, TR-ETS pilot uygulama dönemi koşullarında üç alternatifin temel kriterlere göre değerlendirmesini özetlemektedir.

Tablo 1. TR-ETS pilot uygulama dönemi koşullarında alternatifler tablosu

Kriter	TMS 38 (260 Haklar)	TMS 2 (153/158 Stok)	Dönen Varlık (195)
12 ay içinde tüketim	Karşılamaz	Karşılar	Karşılar
Yıllık tahsis – iptal döngüsü	Çelişir	Kısmen uyar	Doğrudan uyar
Uyum amaçlı tutma	Uyar	Çelişir (broker dışı)	Uyar
Aktif piyasa gerekliliği	Yeniden değerlendirme için gerekli	Net Gerçekleşebilir Değer ölçümü için gerekli	Gerekli değil
İtfa sorunu	Var (faydalı ömür belirsiz)	Yok	Yok
Türkçe literatürdeki yer	Hakim	İstisnai (ticaret)	Sınırlı

5. TMS 20 KAPSAMINDA SERMAYE VE GELİR YAKLAŞIMLARININ KARŞILAŞTIRMASI

5.1. İki Yaklaşımın Teorik Temelleri

TMS 20/paragraf 13 devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesinde sermaye ve gelir olmak üzere iki yaklaşım tanımlamaktadır. Sermaye yaklaşımı (TMS 20/paragraf 14) şu gerekçelere dayanmaktadır (KGK, 2017b):

- Bir finansman aracı olan devlet teşvikleri, finanse ettikleri harcama kalemini netleştirmek amacıyla kâr veya zararda muhasebeleştirilmek yerine finansal durum

tablosu (bilanço) ile ilişkilendirilmelidir ve geri ödeme beklenmediğinden bu tür teşvikler kâr ya da zarar dışında muhasebeleştirilmelidir;

- b. Kazanılmış bir gelir olmamaları, aksine herhangi bir maliyeti olmaksızın devlet tarafından sağlanan bir teşviki temsil etmeleri nedeniyle, devlet teşviklerine kâr veya zararda yer verilmemelidir.

Gelir yaklaşımı (TMS 20/paragraf 15) ise şu gerekçelere dayanmaktadır:

- c. Devlet teşvikleri hissedarlar dışındaki bir kaynaktan elde edilmiş olmaları nedeniyle uygun dönemlerde kâr ya da zarar olarak muhasebeleştirilmelidir;
- d. Devlet teşvikleri nadiren karşılıksızdır, işletmeler koşullara uymakla teşvikleri kazanır, bu nedenle ilgili maliyetlerin gider olarak muhasebeleştirildiği dönemler boyunca kâr ya da zarara alınmalıdır;
- e. Mali politikaların uzantısı olduklarından kâr veya zarar ile ilişkilendirilmelidir.

Onur (2020), iki yaklaşımı örnek uygulamalarla karşılaştırarak Türkiye uygulamasında her iki yaklaşımın da farklı koşullarda kullanıldığını göstermiştir. Sermaye yaklaşımında 549 Özel Fonlar hesabı, gelir yaklaşımında ise 602 Diğer Gelirler veya 649 Diğer Olağan Gelir ve Kârlar hesapları kullanılmaktadır. Dinç ve Yıldırım (2020), sermaye yaklaşımının kullanımının mevzuat iznine tabi olduğunu, doğrudan ve dolaylı teşviklerin genellikle gelir yaklaşımına göre muhasebeleştirildiğini belirtmiştir.

5.2. Gelir Yaklaşımı: Baskın Uygulama ve Sınırlılıkları

IFRIC 3'ün geri çekilmesinden sonra uluslararası uygulamada ücretsiz tahsisatlar büyük ölçüde ertelenmiş gelir (deferred income) olarak kaydedilmekte ve ilgili emisyon maliyetlerinin giderleştirildiği dönemler boyunca sistematik biçimde kâr veya zarara aktarılmaktadır. Bu uygulama, TMS 20'nin genel muhasebeleştirme ilkesiyle örtüşmektedir. TMS 20/paragraf 12, devlet teşviklerinin, karşılamak üzere verildikleri maliyetlerin gider olarak muhasebeleştirildiği dönemler boyunca kâr veya zarara alınmasını, yani gelir yaklaşımını esas almaktadır (KGK, 2017b). Nitekim ESMA (2024) raporunda belgelenen AB ETS uygulamalarının önemli bir bölümü, tahsisatın aktifleştirilmesi karşılığında bir

ertelenmiş gelir tanımakta ve teslim yükümlülüğünün yerine getirildiği dönemde bu tutarı gelir hesaplarına aktarmaktadır. Bu bakımdan gelir yaklaşımı hem standardın lafzıyla hem de yerleşik uygulama pratiğiyle uyumlu olan ve özellikle KAYİK statüsündeki işletmeler için doğrudan uygulanabilir olan yöntemdir.

Bununla birlikte, ücretsiz tahsis edilen karbon tahsisatları özelinde gelir yaklaşımının üç sınırlılığı öne çıkmaktadır. Birincisi, gelir yaklaşımı tahsisatı "kazanılmış gelir" varsayımına dayandırmaktadır. Oysa pilot dönemde tahsisat, herhangi bir performans koşulu veya karşı edim olmaksızın, yalnızca işletmenin ETS kapsamına girmesi nedeniyle verilmektedir. İkincisi, ertelenmiş gelirin emisyon maliyetiyle eşleştirilerek kâr veya zarara alınması, kâr veya zarar tablosunda hem teşvik gelirini hem de emisyon giderini eşzamanlı olarak büyüten bir brüt sunum yaratmaktadır. ESMA (2024), bu brüt sunumun net sunuma kıyasla karşılaştırılabilirliği zayıflattığını ortaya koymuştur. Üçüncüsü, pilot dönemde tahsisat işletmenin ETS uyum maliyetini fiilen sıfıra indirdiğinden, gelir olarak raporlanan tutarın kavramsal açıdan bir gerçek gelir mi yoksa yalnızca bir maliyet mahsubu mu olduğu tartışmaya açıktır. Bu sınırlılıklar birlikte değerlendirildiğinde, gelir yaklaşımının ücretsiz karbon tahsisatlarının ekonomik özünü yansıtmakta yetersiz kaldığı ortaya çıkmaktadır. Tahsisatın kazanılmış bir gelir niteliği taşınamaması ve brüt sunumun karşılaştırılabilirliği zayıflatması, bu yaklaşımın söz konusu tahsisatlar için uygun bir muhasebeleştirme esası oluşturmadığını göstermektedir.

5.3. Karbon Tahsisatları İçin Sermaye Yaklaşımı

Gelir yaklaşımına ilişkin yukarıda ortaya konulan sınırlılıklar karşısında bu çalışma, ücretsiz tahsis edilen karbon tahsisatları için sermaye yaklaşımının benimsenmesini önermektedir. Bu tercih üç temel argümana dayanmaktadır. Birincisi, ücretsiz tahsisat geri ödeme yükümlülüğü doğurmamaktadır. TR-ETS Yönetmelik Taslağı m. 13–16, ücretsiz tahsisatların geri çağırılması için yalnızca raporlama hatası halinde mahsuplaşma öngörmekte (m. 14/5), aksi halde tahsisat işletme mülkiyetinde kalmaktadır. Bu özellik, sermaye yaklaşımının "geri ödeme beklenmemesi" temel kriterini doğrudan karşılamaktadır. İkincisi, tahsisat herhangi bir maliyet karşılığında değil, zorunlu uyumun finansmanı için verilmektedir. İşletme, tahsisatı kazanmak için TMS 20/paragraf 15(b) anlamında kapsamlı bir koşul yerine getirmemekte, aksine ETS kapsamına dahil olduğu için tahsisat almaktadır.

Bu, gelir yaklaşımının dayandığı "koşullu kazanım" mantığıyla bağdaşmamaktadır. Üçüncüsü ve en önemlisi, tahsisat kazanılmış bir gelir niteliği taşımamaktadır. Tahsisatın ekonomik özü, işletmenin ETS uyum maliyetini sıfıra indirmek (pilot dönem) veya azaltmaktır. Bu, kâr-zarar tablosuna gelir olarak yansıtıldığında, işletmenin emisyonundan kaynaklanan maliyet (730 Genel Üretim Giderleri) ile gelir kalemi (649 Diğer Olağan Gelir ve Kârlar) bilançoda birbirini netleştiren brüt bir görüntü yaratmaktadır. ESMA (2024) raporu, brüt yaklaşım ile net yaklaşımın karşılaştırılabilirlik açısından yarattığı sorunu açık biçimde ortaya koymuştur. Sermaye yaklaşımı, bu yapay brüt görüntüyü ortadan kaldırarak işletmenin gerçek ekonomik durumunu daha şeffaf biçimde yansıtmaktadır.

Bu noktada mevzuata ilişkin bir hususun açıkça belirtilmesi gerekmektedir. TMS 20/paragraf 12 yürürlükteki hâliyle gelir yaklaşımını esas aldığından, sermaye yaklaşımının mevcut standart çerçevesinde doğrudan uygulanması sınırlıdır. Ancak bu çalışmanın temel tezi, ücretsiz karbon tahsisatlarının kendine özgü ekonomik yapısının standardın genel varsayımlarını karşılamadığı ve bu nedenle sermaye yaklaşımının bu tahsisatlar için kavramsal olarak daha doğru bir muhasebeleştirme esası oluşturduğudur. Bu doğrultuda çalışma, KGK'nın karbon tahsisatlarına özgü bir uygulama rehberi yayımlayarak sermaye yaklaşımına açık bir dayanak kazandırmasını önermektedir.

6. ÖRNEK YEVMİYE KAYITLARI

Bu bölümdeki yevmiye kayıtları, KGK tarafından 2024 yılında yayınlanan *Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı (FRSHP)*'de önerilen hesap yapısı esas alınarak düzenlenmiştir.

Aşağıdaki örnek senaryolarda kurgusal X Çimento A.Ş. kullanılmıştır. İşletme, 7552 sayılı Kanun kapsamında TR-ETS pilot uygulama dönemine (2026) dahil edilmiş ve İklim Değişikliği Başkanlığı tarafından 50.000 tCO_{2e} ücretsiz tahsisat almıştır. 15 Ocak 2026 tarihinde EPİAŞ piyasa fiyatı 600 TL/tCO_{2e} olarak varsayılmıştır. Üretim hacmi yıl boyunca 1.000.000 ton çimentoya tekabül etmekte ve ürünün tamamı yıl içinde satılmaktadır. KDV etkileri, ikincil mevzuatın ücretsiz tahsisat için istisnayı düzenleyeceği varsayımı altında yorumlanmıştır.

6.1. Senaryo 1: Devletten Ücretsiz Tahsisatın Alınması

Hesaplama: $50.000 \text{ tCO}_2\text{e} \times 600 \text{ TL} = 30.000.000 \text{ TL}$ (tahsisatın ihraç tarihindeki gerçeğe uygun değeri).

15/01/2026	
195 DİĞER ÇEŞİTLİ DÖNEN VARLIKLAR	30.000.000
195.01 Karbon Emisyon Tahsisatları	
382 ALINAN DEVLET TEŞVİKLERİ	30.000.000
382.01 Ertelenmiş Karbon Tahsisat Geliri	
<i>Devlet tarafından ücretsiz tahsis edilen 50.000 tCO₂e tahsisatın gerçeğe uygun değer üzerinden brüt yaklaşımla kaydı.</i>	
.../.../....	

Vergi-Muhasebe Notu: Bu kayıt VUK açısından bir iktisadi kıymet tahakkuku oluşturmaktadır. Tahsisat henüz gelirleştirilmediği için kurumlar vergisi matrahını doğrudan etkilemez. KDV açısından, devletten ücretsiz alınan tahsisat için bir teslim/hizmet ifası söz konusu olmadığından KDV doğmamaktadır.

6.2. Senaryo 2: Proje Yoluyla Karbon Kredisi Kazanılması

İşletme, Türkiye Karbon Kredilendirme ve Denkleştirme Yönetmeliği Taslağı kapsamında ağaçlandırma projesi yürütmüş ve 5.000 tCO₂e karbon kredisi kazanmıştır. Proje maliyeti 1.000.000 TL'dir; doğrulama tarihinde piyasa fiyatı 600 TL/tCO₂e olarak varsayılmıştır. TR-ETS Yönetmelik Taslağı m. 25 uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde gerçekleşmiş projelerden elde edilen karbon kredileri tahsisat teslim yükümlülüğünün %10'unu geçmeyecek şekilde kullanılabilir.

Adım 1: Proje maliyetlerinin tahakkuku:

30/06/2026	
770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	1.000.000
770.01 Karbon Azaltım Proje Gideri	
102 BANKALAR	1.000.000
<i>Ağaçlandırma projesi kapsamında yapılan harcamaların tahakkuku.</i>	
.../.../....	

Adım 2: Doğrulama sonrası kredinin elde edilmesi ($5.000 \times 600 = 3.000.000 \text{ TL}$):

30/09/2026	
195 DİĞER ÇEŞİTLİ DÖNEN VARLIKLAR	3.000.000
195.02 Proje Yoluyla Kazanılan Karbon Kredileri	
649 DİĞER FAALİYETLERDEN ÇEŞİTLİ GELİR VE KAZANÇLAR	3.000.000
649.02 Karbon Kredisi Kazanım Geliri	
<i>5.000 tCO₂e karbon kredisinin doğrulama sonrası gerçeğe uygun değerden kaydı.</i>	
.../.../....	

Vergi-Muhasebe Notu: Proje yoluyla kazanılan kredi, TMS 20 kapsamında devlet teşviki niteliğinde değil doğrudan işletme faaliyetinin sonucu olarak kazanılmıştır. Bu nedenle 382 yerine 649 hesabı kullanılmalıdır.

Kazanım geliri kurumlar vergisi matrahına dâhil edilmelidir. Ancak proje maliyetleri (770) gider olarak indirilebileceğinden net etki üretim sürecindeki değer yaratımına eşittir. KDV açısından, kredi alımı için bir bedel ödenmediğinden ilk kayıta KDV doğmaz ileride satılması halinde KDV hesaplanır.

6.3. Senaryo 3: Piyasadan Açık Arttırma Yoluyla Karbon Kredisi Satın Alınması

AB ETS'sinde olduğu gibi ücretsiz tahsisat oranının kademeli olarak azaltılması ve nihai olarak açık arttırma yöntemine geçilmesi halinde karbon kredileri işletmeler tarafından piyasadan satın alınacaktır.

İşletme yıl içinde 50.000 tCO₂e emisyon gerçekleştireceğini düşündüğünden piyasadan 500 TL/tCO₂e fiyattan 5.000 tCO₂e emisyon satın alım yapmıştır.

Hesaplama: $5.000 \times 500 = 2.500.000 \text{ TL} + \text{KDV } \%20 = 500.000 \text{ TL}$);

31/12/2026	
195 DİĞER ÇEŞİTLİ DÖNEN VARLIKLAR	2.500.000
195.01 Karbon Emisyon Tahsisatları	
191 İNDİRİLECEK KDV	500.000
102 BANKALAR	3.000.000
<i>Açık pozisyon için piyasadan 5.000 tCO₂e tahsisat satın alımı; yurt içi alım olduğundan KDV %20 hesaplanmıştır.</i>	
.../.../....	

6.4. Senaryo 4: Üretim Sürecinde Tahsisatın Giderleştirilmesi

İşletme yıl içinde 50.000 tCO₂e emisyon gerçekleştirmiş ve mevcut tahsisatın tamamı kullanılmıştır. Üretim hacmi 1.000.000 ton çimento olup ürünün tamamı yıl içinde satılmıştır.

Adım 4a: Tahsisatın 730 Genel Üretim Giderleri'ne aktarımı:

31/12/2026	
730 GENEL ÜRETİM GİDERLERİ	30.000.000
730.01 Karbon Emisyon Gideri	
195 DİĞER ÇEŞİTLİ DÖNEN VARLIKLAR	30.000.000
195.01 Karbon Emisyon Tahsisatları	
<i>50.000 tCO₂e × 600 TL = 30.000.000 TL kullanılan tahsisatın üretim giderlerine aktarımı.</i>	
.../.../....	

Adım 4b: Üretim maliyet zinciri ve 620 Satılan Mamuller Maliyeti'ne yansıma:

Maliyet muhasebesi prensipleri uyarınca 730'da biriken karbon emisyon gideri, dönem sonunda 151 Yarı Mamuller ve 152 Mamuller hesaplarına ve satışla birlikte 620 Satılan Mamuller Maliyeti hesabına aktarılmalıdır. Bu süreç, tahsisat kullanım maliyetinin mamulün toplam maliyeti içine içselleştirilmesini sağlar:

31/12/2026		
151 YARI MAMULLER	30.000.000	
730 GENEL ÜRETİM GİDERLERİ		30.000.000
31/12/2026		
152 MAMULLER	30.000.000	
151 YARI MAMULLER		30.000.000
31/12/2026		
620 SATILAN MAMULLER MALİYETİ	30.000.000	
152 MAMULLER		30.000.000
Karbon emisyon gideri 730'dan 151'e, oradan 152'ye ve nihayet satışla birlikte 620 Satılan Mamuller Maliyeti'ne aktarılmıştır.		
.../.../....		

Vergi-Muhasebe Notu: Karbon emisyon maliyetinin 620 Satılan Mamuller Maliyeti'ne dâhil edilmesi, üretim faaliyetinin doğal bir maliyet unsuru olarak değerlendirildiğini ifade etmektedir. Bu maliyet KVK (Kurumlar Vergisi Kanunu) m. 6 ve GVK (Gelir Vergisi Kanunu) m. 40 hükümleri uyarınca ticari kazancın tespitinde indirim konusu yapılabilir ve KKEG niteliği taşımaz.

6.5. Senaryo 5: Yetersiz Tahsisat Halinde Piyasadan Alım

Alternatif senaryo: İşletme yıl içinde 55.000 tCO₂e emisyon gerçekleştirmiş; 50.000 tCO₂e ücretsiz tahsisatı kullandıktan sonra kalan 5.000 tCO₂e açık pozisyon için 31 Aralık 2026'da piyasadan 700 TL/tCO₂e fiyattan ek satın alma yapmak zorunda kalmıştır.

Adım 5a — Piyasadan tahsisatın satın alınması (5.000 × 700 = 3.500.000 TL + KDV %20 = 700.000 TL):

31/12/2026		
195 DİĞER ÇEŞİTLİ DÖNEN VARLIKLAR	3.500.000	
195.01 Karbon Emisyon Tahsisatları		
191 İNDİRİLECEK KDV	700.000	
102 BANKALAR		4.200.000
Açık pozisyon için piyasadan 5.000 tCO ₂ e tahsisat satın alımı; yurt içi alım olduğundan KDV %20 hesaplanmıştır.		
.../.../....		

Adım 5b — Açık pozisyon için tahsisatın gider hesabına aktarımı (KKEG statüsünde):

31/12/2026		
659 DİĞER FAALİYETLERDEN ÇEŞİTLİ GİDER VE ZARARLAR	3.500.000	
659.01 Karbon Tahsisat Açık Pozisyon Maliyeti (KKEG)		
195 DİĞER ÇEŞİTLİ DÖNEN VARLIKLAR		3.500.000
195.01 Karbon Emisyon Tahsisatları		
Devletten ücretsiz alınan tahsisatların yetersiz kalması nedeniyle piyasadan satın alınan ek tahsisatların anormal fire mantığıyla giderleştirilmesi; tutar KKEG olarak kayıt altına alınır.		
.../.../....		

Vergi-Muhasebe Notu: Buradaki ayrımın temeli, tahsisatın ediniliş bağlamıdır. Ücretsiz tahsisatın hiç bulunmadığı açık artırma döneminde piyasadan alınan tahsisatlar olağan bir üretim girdisi niteliğindedir ve normal maliyet olarak izlenir. Buna karşılık ücretsiz tahsisatın mevcut olduğu dönemde bu tahsisatın aşılması nedeniyle satın alınan ek tahsisatlar, önlenebilir bir aşımından kaynaklandığından anormal maliyet olarak

değerlendirilmektedir. Bu ayırım, aynı işlemin farklı bağlamlarda farklı muhasebe sonucu doğurmasının gerekçesini oluşturur.

6.6. Senaryo 6: Fazla Tahsisat Halinde Piyasaya Satış

Alternatif senaryo: İşletme emisyon azaltım yatırımları sayesinde yıl içinde yalnızca 45.000 tCO₂e emisyon gerçekleştirmiş; kalan 5.000 tCO₂e tahsisatı 31 Aralık 2026'da ikincil piyasada 700 TL/tCO₂e fiyattan satmıştır.

Adım 6a: Tahsisatın yurt içi piyasada satışı ($5.000 \times 700 = 3.500.000$ TL + KDV %20 = 700.000 TL):

31/12/2026		
102 BANKALAR	4.200.000	
195 DİĞER ÇEŞİTLİ DÖNEN VARLIKLAR		3.000.000
195.01 Karbon Emisyon Tahsisatları		
391 HESAPLANAN KDV		700.000
649 DİĞER FAALİYETLERDEN ÇEŞİTLİ GELİR VE KAZANÇLAR		500.000
649.01 Karbon Tahsisat Satış Kârı		
<i>5.000 tCO₂e × 700 TL = 3.500.000 TL satış; defter değeri (600 TL/tCO₂e) üzerinden 500.000 TL kâr; KDV %20 hesaplanmıştır.</i>		
.../.../....		

Adım 6b: Satılan tahsisat için ertelenmiş gelirin kapatılması:

31/12/2026		
382 ALINAN DEVLET TEŞVİKLERİ	3.000.000	
382.01 Ertelenmiş Karbon Tahsisat Geliri		
546 YEDEKLERDE İZLENEN DEVLET TEŞVİK GELİRLERİ		3.000.000
546.01 Karbon Tahsisat Gelirleştirme		
<i>Satılan tahsisatın ertelenmiş devlet teşviki kısmının gelirleştirilmesi.</i>		
.../.../....		

Vergi-Muhasebe Notu: Tahsisat satışı KDVK m. 1/1 kapsamında yurt içi teslim olduğundan %20 KDV'ye tabidir. Yurt dışına yapılan satış olsaydı KDVK m. 11/1-a hükmü gereği hizmet ihracı olarak KDV'den istisna olması gerekmektedir. KVK açısından, satıştan elde edilen 500.000 TL'lik kâr ile gelirleştirilen 3.000.000 TL'lik tutar ticari kazancın bir unsurudur ve kurumlar vergisi matrahına dâhildir.

6.7. Senaryo 7: Dönem Sonunda Tahsisatın Gelirleştirilmesi

Senaryo 4'te kullanılan ve 620 Satılan Mamuller Maliyeti'ne aktarılan 50.000 tCO₂e tahsisatın 382 hesabındaki ertelenmiş gelir kısmı bilançoda sermaye yedeği olarak gösterilir. Sermaye yaklaşımının benimsenmesi durumunda gelirleştirilen tutarın kâr veya zarar tablosu yerine özkaynak içinde izlenmesi gerekmektedir. KGK'nın Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı'nda bu amaca yönelik olarak 546 Yedeklerde İzlenen Devlet Teşvik Gelirleri hesabı önerilmektedir. Söz konusu hesap, TMS 20/paragraf 14'te tanımlanan "geri ödeme beklentisi bulunmayan ve maliyet karşılığı olmayan teşviklerin kâr veya zarar dışında

muhassebeleştirilmesi" mantığını THP düzeyinde işletmektedir. Bu nedenle, sermaye yaklaşımı tercihiyle teorik tutarlılığı korumak amacıyla 546 hesabının kullanımı tercih edilmiştir.

Ertelenmiş Gelirin Kaydı:

31/12/2026	
382 ALINAN DEVLET TEŞVİKLERİ	30.000.000
382.01 Ertelenmiş Karbon Tahsisat Geliri	
546 YEDEKLERDE İZLENEN DEVLET TEŞVİK GELİRLERİ	30.000.000
546.01 Karbon Tahsisat Gelirleştirme	
<i>Üretim sürecinde tüketilen tahsisat tutarı kadar ertelenmiş devlet teşvikinin gelirleştirilmesi.</i>	
.../.../....	

7. TARTIŞMA VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Bu çalışma, hakim TMS/TFRS literatürünün ücretsiz tahsis edilen karbon tahsisatlarını TMS 38 kapsamında maddi olmayan duran varlık olarak sınıflandırma eğilimine karşı, TR-ETS Yönetmelik Taslağı'nın yapısal özelliklerinin (yıllık tahsis – yıllık teslim – uygulama dönemi sonunda iptal) tahsisatın ekonomik ömrünü 12 ay ile sınırladığını ve bu nedenle dönen varlık olarak sınıflandırılmasının daha tutarlı olduğunu savunmuştur. Önerilen 195 Diğer Çeşitli Dönen Varlıklar hesabı, KGK'nın 2024 tarihli Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı'ndan da destek almaktadır.

İkinci katkı, TMS 20 kapsamında sermaye yaklaşımının karbon tahsisatlarının ekonomik özülle teorik olarak daha tutarlı bir çerçeve sunabileceğinin tartışılmasıdır. Ücretsiz tahsisatın geri ödeme yükümlülüğü doğurmaması, herhangi bir maliyet karşılığı olmaması ve kazanılmış gelir niteliği taşımamasının, TMS 20/paragraf 14'te tanımlanan "kâr veya zarar dışında muhassebeleştirme" mantığıyla uyumlu görünmesi, sermaye yaklaşımının tercihini destekleyen başlıca argümanlar olarak değerlendirilebilir.

Üçüncü katkı, üretim işletmelerinde tahsisat kullanım maliyetinin 730 Genel Üretim Giderleri hesabından üretim maliyet zinciri yoluyla 620 Satılan Mamuller Maliyeti hesabına aktarılmasıdır. Ayrıca tahsisatların yetmemesi durumunda piyasadan satın alınan ek tahsisatların 659 Diğer Faaliyetlerden Çeşitli Gider ve Zararlar (-) hesabında izlenerek KKEG statüsünde değerlendirilmesine yönelik bir yorum önerisinin geliştirilmesidir. Bu öneri, mevcut mevzuatta açık dayanağı bulunmayan bir alanda kavramsal bir tartışma açma

niteliğindedir. Bu öneri, TMS 2/paragraf 16(a)'da tarif edilen anormal üretim maliyetleri kavramı ile yapısal bir analogi kurmaktadır. Önerilen yaklaşım, ETS'nin emisyon azaltım amacıyla vergi politikasının uyumlulaştırılmasına ve aşım yapan işletmeler ile tahsisat sınırı içinde kalan işletmeler arasındaki vergi nötrlüğünün korunmasına katkı sağlayabilir.

Çalışma kapsamında geliştirilen ilk politika önerisi, KGK tarafından IFRS Vakfı'nın güncel Pollutant Pricing Mechanisms (PPM) projesiyle uyumlu, prensipler bazlı bir TR-ETS muhasebe uygulama rehberinin yayımlanmasının yararlı olabileceği değerlendirmesidir. Söz konusu rehberin, varlık sınıflandırmasını kullanım ufku temelinde ele alan bir yapıda tasarlanması düşünülebilir. İkincisi, THP'de 195 ve 382 hesaplarına özgü alt kırılımların standart hâle getirilmesi (örneğin 195.01 Karbon Emisyon Tahsisatları, 382.01 Ertelenmiş Karbon Tahsisat Geliri, 659.01 Karbon Tahsisat Açık Pozisyon Maliyeti) işletmeler arası karşılaştırılabilirliği sağlayacaktır. Üçüncü olarak, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanacak bir VUK Genel Tebliği ile tahsisatların iktisadi kıymet niteliği, değerlendirme ölçüsü, dönem sonu envanter işlemleri ve KDV uygulamasının açıklığa kavuşturulması önerilmektedir. Tebliğde, çalışmada yorum niteliğinde tartışılan aşım maliyetinin vergisel rejimine ilişkin bir düzenleme yer alması, uygulayıcılar için belirsizliği azaltabilir. Son öneri ise KGK, İklim Değişikliği Başkanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı ve Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) ekseninde bir koordinasyon mekanizması kurularak uygulama birliğinin sağlanmasına katkı sunulabilir.

8. SONUÇ

Bu çalışmada, 7552 sayılı İklim Kanunu ile yasal zemine kavuşan TR-ETS kapsamında ücretsiz tahsis edilen karbon tahsisatlarının TMS/IFRS ve THP çerçevesinde nasıl sınıflandırılması ve muhasebeleştirilmesi gerektiği normatif-kavramsal bir yaklaşımla tartışılmıştır. Analiz, tahsisatın yıllık tahsis–yıllık teslim–uygulama dönemi sonunda iptal yapısı nedeniyle dönen varlık olarak sınıflandırılmasının ekonomik özünü daha tutarlı olabileceğini, TMS 20 kapsamında sermaye yaklaşımının kavramsal olarak daha açıklayıcı bir çerçeve sunabileceğini ve üretim sürecindeki aşım maliyetinin TMS 2/paragraf 16(a) ile yapısal analogi kuran bir yorum önerisi çerçevesinde değerlendirilebileceğini göstermiştir.

Çalışma, normatif-kavramsal bir yöntem izlemektedir. TMS 2, TMS 20, TMS 38 standartlarının resmî metni; 7552 sayılı Kanun ve TR-ETS Yönetmelik Taslağı; 213 sayılı Vergi Usul Kanunu, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu hükümleri; ESMA (2024) açıklaması ile yerli ve yabancı literatür bütünleştirilerek değerlendirilmiştir. Bulguların pilot uygulama dönemi sonrası ampirik içerik analiziyle test edilmesi ileride yapılacak çalışmaların konusu olabilir.

Çalışmanın temel sınırlılığı, normatif-kavramsal bir yaklaşımı esas alması ve geliştirilen önerilerin herhangi bir ampirik veri ile test edilmemiş olmasıdır. Bu nedenle çıkarımların açıklayıcı gücü, BİST karbon yoğun sektör firmalarının (çimento, demir-çelik, enerji, havacılık) pilot uygulama dönemi sonrası finansal tablolarındaki açıklamaların içerik analizi yoluyla doğrulanabilir ya da revize edilebilir. İkincisi, çalışmanın temel önerileri (dönen varlık sınıflandırması, sermaye yaklaşımı tercihi, KKEG değerlendirmesi), mevcut mevzuatta doğrudan dayanağı olmayan yorum niteliğindeki tartışmalar olmakla birlikte bu önerilerin nihai uygulanabilirliği KGK ve Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanacak ikincil mevzuata bağlıdır. Üçüncüsü, KDV uygulaması ile ilgili değerlendirmeler 7552 sayılı Kanun'un ikincil mevzuatı tam olarak yayımlandıktan sonra yeniden gözden geçirilmek zorundadır. Özellikle ücretsiz tahsisatlar için KDV istisnasının düzenlenip düzenlenmeyeceği belirsizliğini korumaktadır.

KAYNAKLAR

- Altınbay, A., & Golagan, M. (2016). Küresel ısınma sorununa muhasebecilerin bakışı: Karbon muhasebesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 2106–2126. <https://doi.org/10.15869/itobiad.260253>
- Bebbington, J., & Larrinaga-González, C. (2008). Carbon trading: Accounting and reporting issues. *European Accounting Review*, 17(4), 697–717. <https://doi.org/10.1080/09638180802489162>
- Bedi, A., & Singh, B. (2024). Unraveling the impact of stakeholder pressure on carbon disclosure in an emerging economy. *Social Responsibility Journal*, 20(4), 703–718. <https://doi.org/10.1108/SRJ-04-2023-0198>
- Bora Kılınçarslan, T., Poroy Arsoy, A., & Kardeş Selimoğlu, S. (2022). Türkiye muhasebe standartları kapsamında karbon emisyonlarının muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 22(67), 73–98. <https://doi.org/10.55322/mdbakis.1084753>

- Chow, H. M., Tsalavoutas, I., & Tsofigkas, F. (2025). Reality of accounting for carbon-related instruments. *ACCA & Adam Smith Business School Research Report*.
- Cook, A. (2009). Emission rights: From costless activity to market operations. *Accounting, Organizations and Society*, 34(3–4), 456–468. <https://doi.org/10.1016/j.aos.2007.12.001>
- Çankaya, F., & Şeker, Y. (2013). Karbon sertifikalarının Türkiye Muhasebe Standartları'na göre muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi (MÖDAV)*, 2013(4), 105–134.
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2025). Türkiye Emisyon Ticaret Sistemi Yönetmeliği Taslağı. İklim Değişikliği Başkanlığı. <https://iklim.gov.tr>
- Dinç, E., & Yıldırım, F. (2020). Tarımsal faaliyetlerde devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesi: TMS 20 ve TMS 41 karşılaştırması. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22(2), 355–383. <https://doi.org/10.31460/mbdd.629402>
- Dostsever, G., & Uçar, U. (2025). Tekdüzen hesap planı ve Vergi Usul Kanunu çerçevesinde karbon ticareti ve karbon muhasebesi uygulamaları üzerine araştırma. *İzmir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Dayanışma Dergisi*, 8(2), 290–300.
- Durgut, M. (2015). Karbon ticaretinin Uluslararası Muhasebe Standartları'na göre muhasebeleştirilmesi. *Research Journal of Politics Economics and Management*, 3(2), 23–35. <https://izlik.org/JA88CN45SC>
- Elitaş, C., Çonkar, M. K., & Karakoç, M. (2014). Emisyon haklarının muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi (MÖDAV)*, 2014(2), 45–60.
- EPİAŞ. (t.y.). Karbon piyasası işleyiş esasları. <https://www.epias.com.tr>. Erişim tarihi: 20.03.2026
- ESMA (European Securities and Markets Authority). (2024). Statement: Clearing the smog – Accounting for carbon allowances in the financial statements (ESMA32-483087481-68).
- Gelir İdaresi Başkanlığı. (t.y.). Karbon sertifikası alım-satım aracılık faaliyetinin Kurumlar Vergisi Kanunu Md. 10/1-(ğ) bendi karşısındaki durumu hakkında özelge (Sayı: 38715), <https://www.gib.gov.tr/mevzuat/kanun/433/ozelge/38715>
- Gürbüz, C., Karataş Aracı, Ö. N., & Bekci, İ. (2019). Dünya'da ve Türkiye'de karbon ticareti ve karbon muhasebesi uygulamaları üzerine bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy University Journal of Social Sciences Institute*, 11(28), 424–438. <https://doi.org/10.20875/makusobed.568835>
- Haupt, M., & Ismer, R. (2011). Emissions trading schemes under IFRS – Towards a 'true and fair view'. *Carbon Pricing for Low (CPI Report)*. Carbon Investment Project.

- [https://fasb.org/page/ShowPdf?path=Proposed%20ASU%E2%80%94Environmental%20Credits%20and%20Environmental%20Credit%20Obligations%20\(Topic%20818\).pdf&title=Proposed%20Accounting%20Standards%20Update%E2%80%94Environmental%20Credits%20and%20Environmental%20Credit%20Obligations%20\(Top](https://fasb.org/page/ShowPdf?path=Proposed%20ASU%E2%80%94Environmental%20Credits%20and%20Environmental%20Credit%20Obligations%20(Topic%20818).pdf&title=Proposed%20Accounting%20Standards%20Update%E2%80%94Environmental%20Credits%20and%20Environmental%20Credit%20Obligations%20(Top), FASB (Financial Accounting Standards Board). (2024). Proposed Accounting Standards Update – Environmental Credits and Environmental Credit Obligations (Topic 818). Erişim tarihi: 12.03.2026
- <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/news/updates/iasb/2004/may04.pdf>, IASB (International Accounting Standards Board). (2004). IFRIC 3 Emission rights. Erişim Tarihi: 17.02.2026
- ICAP (International Carbon Action Partnership). (2024). Emissions trading worldwide: 2024 status report.
- İklim Değişikliği Başkanlığı. (2025). Türkiye Emisyon Ticaret Sistemi Yönetmeliği Taslağı. <https://iklim.gov.tr/turkiye-emisyon-ticaret-sistemi-yonetmeliği-taslağı-yayimlandi-haber-4519>
- İklim Kanunu (2025). 7552 sayılı İklim Kanunu. Resmî Gazete, 9 Temmuz 2025, Sayı: 32951.
- Karakoç, M. (2012). Karbon emisyon muhasebesi ve Türkiye'de uygulanabilirliği. (Yayınlanmamış doktora tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karacıoğlu, R., & Öztürk, S. (2023). İklim değişikliği muhasebesi araştırmalarının bibliyometrik analizi. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 70, 23–44. <https://doi.org/10.55322/mdbakis.1250638>
- Kestane, A., & Sezgin, R. (2022). Karbon muhasebesi perspektifinde karbon emisyonu açıklamalarının belirleyicileri. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 92–106. <https://izlik.org/JA46WK42UL>
- KGK. (2024). Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı, https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Kurul%20Kararlar%C4%B1/Finansal%20Raporlama%20Standartlar%C4%B1na%20Uygun%20Hesap%20Plan%C4%B1%20_18.07.pdf, Erişim tarihi: 15.03.2026
- KGK. (2017a). Türkiye Muhasebe Standardı 2 – Stoklar. Resmî Gazete, 19.12.2017, 30275 (Mükerrer).
- KGK. (2017b). Türkiye Muhasebe Standardı 20 – Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması. Resmî Gazete, 19.12.2017, 30275 (Mükerrer), Tebliğ No. 99.
- KGK. (2017c). Türkiye Muhasebe Standardı 38 – Maddi Olmayan Duran Varlıklar. Resmî Gazete, 16.12.2017, 30272 (Mükerrer).

- KGK. (2018). Türkiye Muhasebe Standardı 1 – Finansal Tabloların Sunuluşu. Resmî Gazete, 24.05.2018, 30430.
- Onur, G. (2020). TMS 20 – Devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesi ve devlet yardımlarının açıklanması standardının örnek uygulamalarla değerlendirilmesi. *Izmir Democracy University Social Sciences Journal*, 3(1), 23–42. <https://izlik.org/JA36TB36JE>
- Öker, F., & Adıgüzel, H. (2013). Karbon ticareti ve emisyon haklarının uluslararası muhasebe standartları çerçevesinde muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*. 17-38.
- Öktem, B. (2020). Karbon emisyon işlemlerinin muhasebeleştirilmesi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 313-323. <https://doi.org/10.29106/fesa.733834>
- Özçelik Katkat, M. (2024). Karbon fiyatlandırması ve muhasebesi. *Mali Çözüm Dergisi*, 34(184), 973–999.
- Özdemir, H., & Köse, M. (2024). Karbon vergisi, emisyon ticaret sistemi ve sınırda karbon düzenlemesi: Türkiye açısından değerlendirmeler. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(3), 518–541. <https://doi.org/10.53443/anadoluibfd.1464955>
- Romic, V. (2010). Development of emission rights and their accounting. University of Ljubljana Faculty of Economics.
- Sergiyenko, A. (2010). Emissions Rights: An Intangible, an Expense or Something Different? International Accounting Standard Board, Master of Science in Banking and Finance, International Hellenic University: London, UK.
- Tağtekin, T. (2026). Karbon sertifikasının bankalarda muhasebeleştirilmesi: Teminat olarak değerlendirilmesi üzerine bir çalışma. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 88, 238–250. <https://doi.org/10.51290/dpusbe.1756470>
- Ubay, B., & Bilgici, Y. (2021). Karbon fiyatlandırmasında emisyon ticaret sistemi ve önemi. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 47–72. <https://izlik.org/JA67GS76XR>
- Uyar, S., & Cengiz, E. (2011). Karbon (sera gazı) muhasebesi. *Mali Çözüm Dergisi*, Mayıs–Haziran 2011, 47–68.
- Veith, S., Werner, J. R., & Zimmermann, J. (2009). Capital market response to emission rights returns: Evidence from the European power sector. *Energy Economics*, 31(4), 605–613. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2009.01.004>
- 213 sayılı Vergi Usul Kanunu. (1961). Resmî Gazete, 10.01.1961, 10703.
- 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu. (1984). Resmî Gazete, 02.11.1984, 18563.
- 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu. (2006). Resmî Gazete, 21.06.2006, 26205.